

VEJLEDNING TIL PARADIGME FOR SAMFUNDSANSVAR - TILBUDSLOVEN

1. INDLEDNING

Foreningen for Byggeriets Samfundsansvar (FBSA) har udviklet et paradigme, der hjælper bygherrer med at sætte fokus på samfundsansvar, når der udbydes byggeprojekter. Nærværende vejledning har til formål at give læseren et overblik over paradigmet og inspiration til, hvordan paradigmet kan anvendes. Bemærk, at dette paradigme vedrører udbud omfattet af tilbudsloven. Der findes tilsvarende paradigmer for henholdsvis udbud omfattet af udbudsloven (EU-udbud), forsyningsvirksomhedsdirektivet og for private bygherrer. På tværs af alle paradigmer anvendes så vidt muligt ensartede krav og procedurer med henblik på at sikre genkendelighed for entreprenører og rådgivere, og herved tilstræbe lavere transaktionsomkostninger.

Paradigmet skal bidrage til, at udbydere af byggeprojekter stiller de rigtige spørgsmål og krav til deres entreprenører. *Paradigmet kan endvidere anvendes som inspiration for udbud af rådgiverydelser, herunder særligt punkt 3.1, 3.5 og 3.6 nedenfor.* Formålet er at understøtte konkrete og praktiske dialoger om, hvad det indebærer at have et tilstrækkeligt beredskab til at tackle risici i forhold til samfundsansvar. Paradigmet er tilpasset tilbudsloven (lov nr. 1410 af 7. december 2007 med senere ændringer) og kan således anvendes ved udbud omfattet af denne lov.

Særligt i relation til klausuler er foreslået den fremgangsmåde, at entreprenøren inden kontraktunderskrift skal medvirke til at afdække den konkrete udmøntning af de krav, som fremgår af kontraktbestemmelsen. I paradigmet er denne løsning anvendt ved arbejdsklausulen og lærlingeklausulen, men princippet kan videreføres til andre klausuler også. Ordregiver bør dog overveje, om entreprenøren i det enkelte tilfælde hensigtsmæssigt kan forventes at redegøre for den konkrete udmøntningen af et givent krav så tidligt i processen.

20. marts 2017

I visse tilfælde vil det eksempelvis forudsætte, at en entreprenør og underentreprenør har indgået nærmere aftale om det pågældende forhold.

En drøftelse om paradigmets dialogpunkter med den pågældende entreprenør kan give en klar indikation af, om entreprenøren arbejder målrettet og bevist med samfundsansvar. Som et alternativ til den netop ovenfor nævnte ordning kan ordregiver også i en række tilfælde vælge at lade processen omfatte et forhandlingsforløb. Her kan ordregiver tidligere i forløbet indlede en drøftelse med udvalgte potentielle entreprenører om, hvordan krav til samfundsansvar kan optimeres i de endelige tilbud. Ordregiver skal dog i den forbindelse være særligt opmærksom på at gøre det gennemsigtigt for deltagere i et eventuelt forhandlingsforløb, i hvilket omfang et givent forhold indgår i bedømmelsen af de enkelte tilbud. Desuden giver tilbudsloven ikke mulighed for forhandlinger med flere end højst 3 tilbudsgivere (og kun 1 tilbudsgiver, hvis der alene konkurreres på laveste pris).

Enkelte bygherrer har allerede iværksat initiativer, der på visse punkter er mere ambitiøse, end dette paradigme lægger op til. For disse bygherrer kan nærværende dokument tjene som en tjekliste ved udvælgelse af potentielle entreprenører.

Paradigmets dialogpunkter er udarbejdet, så de spiller sammen med og eksemplificerer FBSA's charter.

Samfundsansvar er defineret ved FN's Global Compact, som foreningen har sammenfattet i seks principper, der er særligt relevante for danske byggeprojekter:

- Princip 1: *Vi vurderer systematisk, om charterets principper overholdes.*
- Princip 2: *Vi vurderer samarbejdspartneres og leverandørers håndtering af samfundsansvar.*
- Princip 3: *Vi indgår i dialog med samarbejdspartnere og interessenter.*
- Princip 4: *Vi arbejder for miljømæssige bæredygtige løsninger.*
- Princip 5: *Vi har ordentlige ansættelses- og arbejdsforhold.*
- Princip 6: *Vi udviser uafhængighed og antikorrump praksis.*

Ved udarbejdelse af paradigmet har det været hensigten, at de seks principper så vidt muligt skal bruges aktivt i udbudsprocessen. Ordregiver kan vælge at anvende alle elementerne i nærværende paradigme, eller efter eget valg udpege de bedste eller mest relevante for den pågældende opgave.

Paradigmet består af følgende dokumenter:

20. marts 2017

- Nærværende vejledning.
- Skema for entreprenørens oplysninger om overholdelse af klausuler.
- Klausuler.

Nedenfor i afsnit 2 findes først en beskrivelse af de retlige rammer for at inddrage principper om samfundsansvar i en udbudsproces. Herefter beskrives i afsnit 3 de 6 principper hver for sig, og hvordan disse principper konkret kan indgå i udbudsprocessen.

2. INDDRAGELSE AF PRINCIPPER OM SAMFUNDSANSVAR I EN UDBUDSPROCES

Tilbudsloven stiller visse betingelser for, hvordan et princip om samfundsansvar kan indarbejdes i en udbudsproces. Hvordan det konkret kan ske, afhænger dog af, hvordan udbuddet foretages. Ved offentlig licitation eller begrænset licitation med prækvalifikation, skal kriterierne formuleres tydeligt i udbudsannoncen, mens udvælgelsen ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan håndteres mere uformelt af ordregiver ved udvælgelse af de entreprenører, der inviteres til at afgive tilbud.

Uanset hvilken af ovenstående processer ordregiver gennemfører, kan inddragelse af samfundsansvar overordnet ske i form af følgende kategorier:

- Udelukkelsesgrunde, egnethedskrav, og eventuelle udvælgelseskriterier (herefter samlet benævnt "egnethedskrav"), som vedrører entreprenørens *generelle forhold og ressourcer*, og vurderingen af, hvilke entreprenører, der kan afgive tilbud,
- Konkurrenceparametre, som vedrører bedømmelsen af entreprenørens tilbud på *den konkrete opgave*, samt
- Klausuler, som fastlægger de konkrete *vilkår for kontraktens gennemførelse*, og som ikke har betydning for vurdering af de enkelte tilbud eller tilbudsgivere.

Ovenstående liste er udtømmende, idet en ordregiver ikke kan inddrage andre forhold i udbudsprocessen end de her nævnte.

Konkurrenceparametre og klausuler skal vedrøre den konkrete opgave og må ikke angå generelle forhold hos entreprenøren. Samme krav gælder ikke for egnethedskrav, omend de generelt formulerede krav til egnethed dog skal være relevante og proportionale for den pågældende kontrakt.

Samfundsansvar kan inddrages i form af både egnethedskrav, konkurrenceparametre, og klausuler. Det er dog FBSA's erfaring, at bløde konkurrenceparametre har tilbøjelighed til at træde i baggrunden i forhold til de økonomiske,

20. marts 2017

hvorfor denne vejledning primært søger at inspirere til hvordan samfundsansvar kan inddrages i egnethedsvurderingen og som klausuler. Egnethedskrav har endvidere den fordel, at entreprenørerne allerede tidligt i processen skal tage stilling til og beskrive de relevante forhold. Ordregivere opfordres imidlertid til at påse, at kravene til entreprenørerne i ansøgnings- og/eller tilbudsfasen ikke medfører unødigt høje transaktionsomkostninger.

Uanset hvilken fremgangsmåde en ordregiver anvender, henleder vi opmærksomheden på, at al inddragelse af samfundsansvar skal ske under iagttagelse af princippet om proportionalitet. Krav til entreprenørerne må således ikke være uforholdsmæssigt byrdefulde sammenholdt med det hensyn, som ordregiver søger at opnå med kravet, ligesom ordregiver skal afstå fra at stille krav til entreprenøren, som ikke vedrører den pågældende kontrakt. Særligt bør klausuler og tilhørende kontrolmekanismer anvendes med omhu efter en risikobaseret tilgang. Uproportionelle krav til entreprenøren medfører unødige omkostninger for både ordregiver og entreprenøren og kan endvidere udgøre en overtrædelse af tilbudsloven.

For hvert af de 6 principper fokuseres derfor i det følgende på muligheden for at inddrage det pågældende princip som egnethedskrav eller klausuler. Muligheden for brug af konkurrenceparametre for samfundsansvar er dog også berørt.

Da tilbudsloven ikke indeholder en udtømmende regulering af vilkårene for udelukkelse, egnethed og udvælgelse af entreprenører, har vi i det følgende anvendt egnethedskrav, som svarer til dem, som kan anvendes ved EU-udbud. Det har den fordel, at ordregiver ved offentlig licitation og begrænset licitation med prækvalifikation kan henvise til, at ordregiver anvender de egnethedskrav, der følger af udbudsloven, ligesom en ensartet anvendelse af sådanne krav understøtter en let tilgængelig og fælles forståelse af indholdet i kravene. Ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan de beskrevne egnethedskrav anvendes mere frit og som inspiration for hvilke kriterier, ordregiver kan lægge til grund for valget af, hvem der skal gives mulighed for at afgive et tilbud. Ordregiver kan i den forbindelse vælge at gennemføre en dialog med potentielle entreprenører om de pågældende temaer, eller ordregiver kan lægge vægt på sit forhåndskendskab til entreprenørerne. Kriterierne skal dog fortsat være objektive, saglige og ikke diskriminerende, og må ikke føre til en unødigt begrænsning af konkurrencen eller forskelsbehandling af tilbudsgiverne.

Ved begrænset licitation uden forudgående prækvalifikation skal ordregiver endvidere være opmærksom på, at medmindre kun bestemte entreprenører har praktisk mulighed for at udføre arbejdet, skal mindst en af de indbudte være fra områder uden for lokalområdet. Ordregiver kan desuden ikke ved hvert udbud indbyde den samme kreds af virksomheder. Ved underhåndsbud gælder, at ordregiveren på samme arbejde kan indhente indtil tre under-

20. marts 2017

håndsbud. Dog kan der indhentes et fjerde underhåndsbud, hvis ordregiver har forbeholdt sig denne mulighed, og det fjerde tilbud indhentes fra en entreprenør uden for det lokale område.

Tilbudsloven indeholder ikke regler om "self-cleaning", som giver en entreprenør mulighed for at undgå udelukkelse fra at deltage i det pågældende udbud. Der er dog intet i vejen for, at ordregiver lader sig inspirere af de værktøjer for self-cleaning, som gælder ved EU-udbud i henhold til udbudsloven som beskrevet i Vejledningen til paradigmet for samfundsansvar ved EU-udbud.

3. DE 6 PRINCIPPER

3.1 Princip 1. Vi vurderer systematisk, om charterets principper overholdes

Egnethedskrav

- Ordregiveren kan vælge at udelukke entreprenører, såfremt ordregiver kan påvise, at entreprenøren befinder sig i en eller flere af følgende situationer:
  - Grovere tilfælde af bestikkelse eller svig
  - Hvidvaskning af penge
  - Terrorhandlinger og finansiering af terror
  - Børnearbejde og menneskehandel
  - Interessekonflikter og lignende
  - Entreprenøren har tilsidesat gældende forpligtelser inden for det miljø-, social- eller arbejdsretlige område i henhold til EU-retten, national lovgivning, kollektive aftaler mv.
  - Entreprenøren har i forbindelse med udøvelsen af sit erhverv begået alvorlige forsømmelser, der sår tvivl om entreprenørens integritet.
  - Entreprenøren har indgået en ulovlig konkurrenceforvridende aftale
  - Entreprenøren har væsentligt misligholdt en tidligere offentlig kontrakt, kontrakt med en forsyningsvirksomhed eller koncessionskontrakt, og misligholdelsen har medført den pågældende kontrakts ophævelse eller en lignende sanktion. Overtrædelsen kan eksempelvis bestå i overtrædelse af sociale klausuler i andre offentlige kontrakter.

20. marts 2017

- Ordregiveren kan stille krav om, at tilbudsgivere og ansøgere skal erklære i ansøgningen eller tilbuddet, at eventuelle underleverandører ikke er udelukket af de ovennævnte grunde, og at de i modsat fald skal erstattes.
- Såfremt ordregiveren ønsker at udelukke sådanne entreprenører fra deltagelse i udbudsprocessen, sker dette ved at anføre i udbudsannoncen (offentlig licitation og begrænset licitation med prækvalifikation), at ordregiver anvender de frivillige udelukkelsesgrunde i udbudslovens § 135, samt § 137, stk. 1 nr. 1, 3, 4 og 5
- Ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan ordregiver endvidere lade sig inspirere af følgende overvejelser ved udvælgelsen af relevante entreprenører:
  - Har entreprenøren en politik for samfundsansvar?
  - Beskriver politikken virksomhedens udfordringer?
  - Beskriver politikken hvordan udfordringer imødekommes?
  - Kommunikerer entreprenøren hvordan politik for samfundsansvar er implementeret i organisationen?
  - Har entreprenøren efterlevet sin egen politik for samfundsansvar i praksis?

Klausuler

- Ordregiver kan fastsætte klausuler, der pålægger entreprenøren at tiltræde eksempelvis charteret for FBSA, FN's Global Compact, ISO 26000 eller lignende, eller overholde principperne heri, i forbindelse med udførelse af den pågældende kontrakt. Se eksempel i dokumentet Klausuler afsnit 1.

3.2 **Princip 2. Vi vurderer samarbejdspartneres og leverandørers håndtering af samfundsansvar**

Egnethedskrav

- Ordregiver er berettiget til at fastsætte krav om, at entreprenøren dokumenterer sin tekniske formåen ved angivelse af den forvaltning af forsyningskæden og de eftersporingsystemer, entreprenøren kan anvende ved gennemførelse af kontrakten. Det betyder eksempelvis, at ordregiveren kan kræve en beskrivelse af den måde, som entreprenøren vil administrere og kontrollere underleverandørkæden. Entreprenørens besvarelse kan i denne forbindelse vedrøre den person hos entreprenøren, der har kontrollen med underleverandørerne og deres opgaver, og de konkrete kontrolforanstaltninger hos entreprenøren, der skal sikre, at underleverandørkæ-

20. marts 2017

den udfører opgaverne i overensstemmelse med kontrakten og herunder bestemmelserne om samfundsansvar. Ordregiver bør sikre sig, at Entreprenøren i kontrakten er forpligtet til at efterleve den beskrevne ordning i kontraktperioden. I samme forbindelse vil det være nærliggende i kontrakten at angive entreprenørens pligt til at oplyse om navn og kontaktoplysninger samt juridisk repræsentant for de underentreprenører, der benyttes i forbindelse med udførelse af kontrakten, jf. udbudslovens § 177, stk. 2.

- Ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan ordregiver endvidere lade sig inspirere af følgende overvejelser ved udvælgelsen af relevante entreprenører:
  - Stiller entreprenøren krav om ordentlige arbejdsforhold til underentreprenører?
  - Stiller entreprenøren krav om lærlinge til underentreprenører?
  - Stiller entreprenøren krav om antikorruption og fri prisdannelse til underentreprenører?
  - Stiller entreprenøren krav om samfundsansvar til materialeproducenter?

Klausuler

- Se forslag til kontraktbestemmelse i dokumentet 'klausuler' punkt 2, der ekspliciterer, at entreprenøren er ansvarlig for, at underentreprenører udfører de relevante arbejder i overensstemmelse med kontraktens vilkår.

3.3 **Princip 3. Vi indgår i dialog med samarbejdspartnere og interessenter**

Egnethedskrav

- Ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan ordregiver foretage en vurdering af de værktøjer og metoder, som entreprenøren benytter til interessentdialog (naboer, fagforeninger, Arbejdstilsynet, SKAT (hvis udenlandske medarbejdere), mv.). Ved offentlig licitation og begrænset licitation med prækvalifikation henviser vi i stedet til forslaget under punkt 3.2, 1. bullet. Alternativt kan ordregiver anvende paradigmet vedlagte "Skema for entreprenørens oplysninger om overholdelse af klausuler". Skemaet udfyldes af de vindende tilbudsgiver inden kontraktunderskrift med henblik på at etablere en dialog mellem parterne om, *hvordan* entreprenøren vil opfylde de sociale klausuler, der fremgår af kontrakten. Denne opmærksomhed på klausulernes konkrete udmøntning har foruden et præventivt formål også den fordel, at parterne herved opnår enighed om et gennemsigtigt og let anvendeligt grundlag for en even-

20. marts 2017

tuel senere vurdering af, om entreprenørens efterfølgende dispositioner er i overensstemmelse med de pågældende sociale klausuler.

Klausuler

- Se forslag under punkt 3.2.

3.4 **Princip 4. Vi arbejder for miljømæssige bæredygtige løsninger**

Egnethedskrav

- Miljøkrav vil ofte fastsættes som kontraktkrav, men ordregiver kan også vælge at fastsætte egnethedskrav om miljøstyringsforanstaltninger og/eller miljøledelsessystemer over for ansøgerne eller tilbudsgiverne.
- Ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan ordregiver endvidere lade sig inspirere af følgende overvejelser ved udvælgelsen af relevante entreprenører:
  - Har entreprenøren systemer for affaldshåndtering på byggepladsen?
    - For halogenerede og delvist halogenerede produkter?
    - For tungmetaller?
    - For farlige stoffer?
    - For organiske stoffer?
  - Har entreprenøren mål for nedbringelse af affald på byggepladsen?
  - Har entreprenøren systemer for minimering af vandforbrug på byggepladsen?
  - Har entreprenøren indsatser for mindskelse af klimapåvirkning på byggepladsen?

Konkurrenceparameter

- Ordregiver kan fastsætte konkurrenceparametre, der tager højde for livscyklusomkostninger.
- Ordregiver kan endvidere fastsætte konkurrenceparametre om bæredygtige løsninger - eksempelvis jordhåndtering i forbindelse forurennet jord.

Klausuler

20. marts 2017

- Ordregiver er berettiget til at fastsætte konkrete kontraktvilkår, som vedrører miljøkrav, der er relevante for udførelse af den pågældende opgave, blot dette ikke fører til en kunstig indskrænkning af konkurrencen. Kravene er vanskelige at formulere som generelle eksempler, men kan fx angå affaldsminimering eller ressourceeffektivitet i det konkrete projekt.
- Ordregiver kan ligeledes fastsætte krav om, at det pågældende byggeri skal kunne certificeres med relevante miljøcertifikater - eksempelvis DGBN, BREEAM eller LEED.

3.5 Princip 5. Vi har ordentlige ansættelses- og arbejdsforhold

Egnethedskrav

- Ordregiver kan vælge at udelukke entreprenører, der har tilsidesat gældende forpligtelser inden for det miljø-, social- eller arbejdsretlige område i henhold til EU-retten, national lovgivning, kollektive aftaler mv.
- Ordregiver kan vælge at udelukke entreprenører, som har misligholdt en tidligere offentlig kontrakt, kontrakt med en forsyningsvirksomhed eller koncessionskontrakt og misligholdelsen har medført den pågældende kontrakts ophævelse eller en lignende sanktion. Overtrædelsen kan eksempelvis bestå i overtrædelse af sociale klausuler om ansættelses- og arbejdsforhold i andre offentlige kontrakter.
- Såfremt ordregiveren ønsker at udelukke sådanne entreprenører fra deltagelse i udbudsprocessen, sker dette ved at anføre i udbudsannoncen, at ordregiver anvender de frivillige udelukkelsesgrunde i udbudslovens § 137, stk. 1 nr. 1 og 5.
- Ved begrænset licitation uden prækvalifikation og underhåndsbud kan ordregiver endvidere lade sig inspirere af følgende overvejelser ved udvælgelsen af relevante entreprenører:

Arbejds miljø - sikkerhed og sundhed

- Har entreprenøren en arbejdsmiljøpolitik?
- Har entreprenøren metoder og værktøjer til at indarbejde arbejdsmiljøpolitikken i byggeprojekter?
- Hvilke redskaber/kompetencer/ressourcer benytter entreprenøren til at understøtte et sikkert og sundt byggeri?

Arbejds miljøorganisation

20. marts 2017

- Metode til arbejdspladsvurdering i byggeprojektet, herunder håndtering af nærvedulykker
- Entreprenørens organisation, herunder ressourcer, kompetencer og uddannelser til at løfte arbejdsmiljøopgaverne

Identifikation

- Bærer entreprenørens medarbejdere synlig legitimation på byggepladsen?

Løn- og ansættelsesforhold

- Har alle entreprenørens medarbejdere et ansættelsesbevis efter en måneds ansættelse?
- Arbejder alle entreprenørens medarbejdere under ordentlige løn- og arbejdsforhold? Defineret som minimum ved lovgivning eller svarende til landsdækkende kollektiv overenskomst.
- Kan entreprenøren inden for en fastsat frist fremskaffe dokumentation for konkrete medarbejdere der vedrører: Lønsedler, e-indkomstkvitteringer, lønregnskaber, arbejdstilladelser, ansættelsesbeviser samt den referenceramme entreprenøren har anvendt i forbindelse med fastsættelse af løn- og arbejdsforhold for de ansatte?

Lærlinge

- Har entreprenøren ansat lærlinge?
- Hvor stor del af entreprenørens medarbejderstab udgøres af lærlinge?
- Beskriv kort hvordan entreprenøren rekrutterer lærlinge

Socialt udsat arbejdskraft

- Har entreprenøren inden for de sidste år haft ansat socialt udsat arbejdskraft?

Konkurrenceparameter

- Ordregiver kan fastsætte et konkurrenceparameter for hvor stor en andel af arbejdet, som udføres af elever/lærlinge. Dette forudsætter, at tildelingskriteriet er "det økonomisk mest fordelagtige tilbud". (Kriteriet kan eksempelvis udformes således, at "Ordregiver vil evaluere tilbuddene i forhold til underkriteriet "Andel af arbejde omfattet af aftalen, som udføres af elever/lærlinge" på grundlag af den procentsats, som tilbudsgiver har an-

20. marts 2017

givet i tilbuddet. Procentsatsen indikerer den andel af de samlede arbejder regnet i timer, som udføres af elever/lærlinge. En høj procentsats giver en højere point-score end en lav procentsats.")

- Ordregiver kan desuden fastsætte et konkurrenceparameter for arbejdsmiljøet, som eksempelvis belønner forslag til den bedst mulige håndtering af sikkerhed på byggepladsen.

Klausuler

- Ordregiver kan anvende en lærlingeklausul for at understøtte, at entreprenøren beskæftiger lærlinge. Kravet bør fastsættes under hensyn til en konkret vurdering af, hvor meget lærlingerelevant arbejde den pågældende kontrakt indeholder. Se forslag til formulering af lærlingeklausul i dokumentet 'klausuler' punkt 3.
- Ordregiver kan overveje at tilpasse lærlingeklausulen med en bonus således, at entreprenøren belønnes for at anvende flere lærlinge end klausulen ellers foreskriver.
- Ordregiver kan også vælge at indgå en eller flere frivillige partnerskabsaftaler med henblik på at etablere flere lærlingepladser som et alternativ til lærlingeklausuler. Læs eventuelt mere herom hos [Dansk Byggeri](#).
- Ordregiver kan anvende en arbejdsklausul, der pålægger entreprenøren at tilbyde de medarbejdere, der udfører arbejder omfattet af kontrakten, visse løn- og ansættelsesvilkår. Se forslag til formulering af arbejdsklausul i dokumentet 'klausuler' punkt 4. Forslaget er baseret på Beskæftigelsesministeriets opdaterede ILO 94-klausul i Vejledning til cirkulære om arbejdsklausuler i offentlige kontrakter (2014), dog med følgende tilpasninger:
  - *(Dette punkt er blevet præciseret pr. 03.10.17.)* Udgangspunktet i arbejdsklausuler er traditionelt, at entreprenører hæftet ubetinget for underentreprenørers overtrædelser af arbejdsklausulen. Kædeansvaret kan imidlertid også tilpasses således, at overtrædelser af arbejdsklausulen hos underentreprenører ikke sanktioneres, hvis entreprenøren kan dokumentere, at denne har udvist rettidig omhu, og med passende foranstaltning har ydet en væsentlig indsats for at undgå overtrædelse af arbejdsklausulen hos den pågældende underentreprenør. Såfremt arbejdsklausulens stk. 4 medtages, vil kædeansvaret kun iværksættes overfor leverandører, der ikke har vist rettidig omhu. Såfremt stk. 4 udelades, er kædeansvaret gældende for alle entreprenører, uanset deres foranstaltninger for at undgå overtrædelse af arbejdsklausulen.
- EU-retten forhindrer, at en ordregiver stiller krav om danske løn- og ansættelsesvilkår for arbejde, der udføres i udlandet. Klausulen er til-

20. marts 2017

passet i overensstemmelse med EU-retten, så den alene regulerer arbejde udført i Danmark. Klausulen kan dermed også anvendes for aftaler, hvor en del af arbejdet udføres uden for Danmarks grænser (fx hvor betonelementer tilvirkes i Polen). Ordregiver skal dog være opmærksom på, at klausulen som en konsekvens af ovenstående ikke stiller krav til løn- og ansættelsesvilkår for arbejde udført i udlandet.

- Klausulen har et øget antal muligheder for dokumentation af, at klausulen er overholdt.
- Klausulen tager højde for det persondataretlige samtykke, som er en forudsætning for entreprenørens (lovlige) dokumentation for, at klausulen er overholdt.
- Klausulen giver mulighed for samspil med det eksisterende fagretlige tvisteløsningssystem.
- Klausulen sikrer, at entreprenører, der har tegnet overenskomst, ikke stilles ringere end entreprenører, der ikke har tegnet overenskomst.
- Klausulen har et køreklart forslag til dagbod.
- Ordregiver kan fastsætte særlige krav mv. til arbejdsmiljø for at understøtte en sikker tilrettelæggelse af arbejdet. Dette er et stort og selvstændigt emne, som en række andre parter har arbejdet med at udvikle værktøjer for. Vi henviser til inspiration til [dette](#) værktøj for sikkerhedsmæssige krav på FSBA's hjemmeside.

3.6 Princip 6. Vi udviser uafhængighed og antikorrump praksis

Egnethedskrav

- Det følger udbudslovens § 135, stk. 1, nr. 1-3, og 5, at entreprenører, der deltager i en kriminel organisation, foretager bestikkelse, svig eller hvidvask af penge, skal udelukkes fra at deltage i udbudsprocesser i 4 år fra vedkommende entreprenør er endelig dømt eller har vedtaget bødeforlæg. En sådan udelukkelse kan tilsvarende ske ved udbud omfattet af udbudsloven, såfremt ordregiver ønsker dette.
- Ordregiver er endvidere kan endvidere efter princippet i udbudslovens § 136, stk. 1, nr. 1 udelukke entreprenører, hvor ordregiver kan påvise en interessekonflikt, som ikke på anden vis kan afhjælpes.

Klausuler

20. marts 2017

- Ordregiver kan fastlægge en kontraktbestemmelse, der forpligter entreprenøren til at afstå fra at bestikke eller på anden måde uretmæssigt påvirke interne eller eksterne aktører i forbindelse med opfyldelse af kontrakten. Se eksempel 5 i dokumentet med klausuler. Bestemmelsen indebærer, at bestikkelse eller anden uretmæssig påvirkning i forbindelse med udførelse af kontrakten kan sanktioneres som misligholdelse af kontrakten mellem ordregiver og entreprenøren. Bestemmelsen pålægger endvidere entreprenøren loyalt at oplyse om eventuelle partsrelationer eller særlige forhold, der kan give anledning til interessekonflikter med bygherre.